

שמעתא למיקתא

גליון עא' - פ' כי תצא הי'תשע"א / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב'

הטובל כלי או הנוטל ידיו, האם מהני להסיר חלק מהחציצה

א. חציצה בטבילת כלים ובנט"י. ב. רוב שאינו מקפיד ומיעוט המקפיד. ג. להוריד חלק מהחציצה.

א. חציצה בטבילת כלים ובנט"י

פסק השו"ע (יו"ד סי' ק) דהרוכש כלי מגוי חייב להטבילו לפני שימוש. וביאר הט"ז (שם סי' ק) שהוא כדי לעלותו לקדושת ישראל.

ונחלקו הראשונים האם חייב זה מדאורייתא או מדרבנן, עיין בב"י (שם על סעי' ט וסעי' ק) ד"ה ובתשובות. ולהלכה דעת הט"ז

(סי' ט), והפ"ח (ריש הסי' ועל סעי' ט) שחייבו מן התורה. וכ"כ בבניאר הגר"א (שם סי' ק) בדעת השו"ע. ועיין במ"ב (סי' שג ס"ק

לא) שנוטה שהוא מן התורה. ולהמנחת יצחק (ח"א סי' מד ס"ק א) הסכמת רוב הפוסקים דהוי מדאורייתא.

ומדיני הטבילה צריך שיטבילנו כולו כאחת שלא ישאר ממנו חוץ למים אפילו כל שהוא כמ"ש בחכמת אדם (כלל ע' אות טו).

ושלא יהא בו חציצה כמבואר בטשו"ע (יו"ד סי' ק סעי' ג' וסי' רב).

וכן הרוצה לאכול פת, גזרו חכמים שעליו ליטול ידיו כשאין בהם חציצה כמבואר בחולין (קו:) שכל דבר שחוצץ בטבילה

חוצץ בנטילה, וכן פסקו הטשו"ע (רס"י קסא).

והנה בדין החציצה קיי"ל דרובו ומקפיד עליו חוצץ מן התורה, וחכמים גזרו על רוב שאינו מקפיד משום רובו המקפיד

ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד, כמבואר בערובין (ד:) ובשו"ע (יו"ד סי' קצח סעי' א).

ב. רוב שאינו מקפיד ומיעוט המקפיד

וכל זה כשהחציצה על מיעוטו או על רובו, אבל כשהחציצה היא 'בכולו' חוצצת מן התורה אפילו אם אינו מקפיד עליו

כמבואר ביבמות (ע"ג:) [ועיין ברע"א (גליון על הרמב"ם מקאוות פי"א הי"ב) שהעיר שהרמב"ם השמיט זה. וכן הקשה המנחת חינוך

(מצוה קע"א אות ז). אולם הגרי"ז (ריש מקאוות) נקט שהרמב"ם נמי ס"ל כהגמ"י ביבמות. וכן פסק החכמת אדם (כלל ק"ט אות א)

והפנים מאירות (ח"ב סי' קמז הובא בסד"ט סי' יט), האג"מ (יו"ד סי' צ' ע"פ ר' סדי"ה והנה זה) והחוט שני (נדה ע"ג רע"ג) דלא כהלחם

ושמלה (שמלה סי' ב) דנקט דלא קיי"ל כן, ועיין באחיעזר (ח"ג סי' ל"א).

ובטעם הדבר דמיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ, עיין ברש"י (סוכה ו: ד"ה אין) שכתב ד"הוה ליה כגופיה הואיל ואין סופו

ליטלו ובטיל לגביה ולא חייץ" [משמע מדבריו דאם אין סופו ליטלו נחשב אינו מקפיד, וכן מצאתי בשפת אמת (סוכה ו: ד"ה

אין מקפיד) שדקדק מלשון רש"י שכתב "אין סופו ליטול", דלפ"ז כל שאין סופו ליטלו חשוב כאין מקפיד, ואכמ"ל. ועי

בלשון הרמב"ם (מקאוות פי"א הי"ב) והרשב"א (תה"ב ש"ז בקצר אות ח). וכ"כ בזכרון יוסף (יו"ד שאלה י"ד אמנם נ"ל) דכיון דאינו

מקפיד עליו מיחשב כגופו ובשרו ממש וכיון דהוי כגופו ממש הרי יש כאן ביאת מים על גופו ממש. וכ"כ הסד"ט (סי' א).

ג. להוריד חלק מהחציצה

מעתה יש לדון בגוונא שאיכא חציצה שמקפיד עליה שמונחת על מיעוט שאינו מקפיד עליו, האם נימא דכיון שהחציצה

שמתחת נחשבת כגופה, ממילא החציצה שעליה נחשבת על גופה וחוצצת, או דילמא אע"פ שהוי כגופה אינה כגופה ממש

וע"כ אין החציצה שעליה חוצצת, וצ"ע. שוב ראיתי בשערי טבילה (סי' ל' אות ד' ד"ה דוד) שכתב בשם הגרש"א זצ"ל שנקט

כצד השני דאע"פ דהוי כגופה אינה כגופו ממש, וע"כ ככה"ג לא הוי חציצה. אולם עיי"ש (ד"ה אך) מש"כ בשם הגריש"א

שליט"א. [וכן יש לדון בזה לפי החזו"א (סי' צ' ס"ק א) שדחה דברי הזכרון יוסף הנ"ל וכתב דטעם שמיעוט המקפיד אינו

חוצץ כי אינו חשוב לחוץ ולהבדיל בין גופו לבין המים, וכיון שכולו תוך המים ורובו נוגע במים החשיבתו תורה טבילה,

ועיין].

והנה המקפיד על חציצה שעל הכלי לפני טבילתו, או על חציצה שעל ידו לפני נט"י, שהדין שצריך להסירה, בפשטות סגי

בהסרת חלק ממנו עד שאין הדרך להקפיד על חציצה כזו, ושוב רשאי להטבילו ואין עליו להסירה לגמרי [עיין בשו"ע (סי'

קצח סעי' א) שפסק דכל דרוב בני"א מקפידים חוצץ אפי' היא אינה מקפדת. ועיין בש"ך (שם סי' ב) שהוסף דאם הרוב לא

מקפיד והיא מקפדת חוצץ. וכן פסקו הט"ז (סי' א) השיורי טהרה (סי' ד ד"ה אלא), החכמת אדם (כלל ק"ט אות א) והגר"ז (ארו"ח

סי' קסא אות א), וכ"כ הגר"א (שם) בדעת השו"ע. וכן פסק המ"ב (סי' קסא) לענין נט"י].

אלא שמצאתי בערוך השולחן (סי' קצח אות מד) שפסק דאשה, שיש לה ב' אומנויות ועליה לכלוכים מבי' האומנויות כשעומדת

לטבול טבילת מצוה עליה להסירם כי על לכלוך של אומנות אחת אין הדרך של בעל אומנות להקפיד, אבל על ב' אומנויות

מקפידים, עיי"ש טעמו. ועיי"ש עוד שעל פי זה יצא לדון אם די שתסיר אחד מהם או דנאמר דכיון דנחיתא למנקיותא

צריכה לנקות שתיהן, וכה"ג מצינו בכלאים (רפ"ג) ולמעשה יש להחמיר, ע"כ. ולאור דבריו לכאורה ה"ה כשעליו מיעוט

המקפיד שמוטל להסיר כולו שחרי כבר נחית למנקיותא.

אולם יעוי' באחיעזר (ח"ג סי' לג ד"ה ועי"ד הקושא ב"ר) דהביא קושית הישועות יעקב (סי' קצח) דהרי כל רוב שאינו מקפיד מאחר

שמדרבנן חוצץ הלא ממילא הוי מקפיד ג"כ דבע"כ יטלנו קודם הטבילה ושוב הו"ל מקפיד לחצוץ מדאורייתא. ויישב דהא

דמקפיד להסיר החציצה דרבנן היינו רק על השיעור המשלים לרוב, דכשחיסר מהרוב שוב הוה מיעוט שאינו מקפיד ואינו

חוצץ [ועי' בהגהות מהרש"ם (נדה ס"ז) שהביא מקשים כעין זה, דכל חציצה שגזרו רבנן שוב הוי כדאורייתא שהרי

מקפידים עליה כי חכמים גזרו].

ולפי דבריו לכאורה יוצא דלא כהערוה"ש, דלפי דבריו חל הקפידא על "כלי" החציצה וממילא מוטל עליה להסיר החציצה

לגמרי, משא"כ לדעת האחיעזר הקפידא היא רק על מקום המהוה חציצה.

איברא דיש מקום לדחות שאין כוונת הערוה"ש דמחמת דחל קפידא על כל החציצה עליה להסירה לגמרי, אלא כוונתו

דכיון דמקפיד על חלק ממנה לפיכך חייבו חכמים להסיר כולה, דומיא דעקירת כלאים דהיכן שהזקק למעט חייב להסיר

את הכל. אלא שאכתי דבריו הם חידוש גדול, וכל שאר הפוסקים סתמו בזה, וכן מצאתי בשיעורי שבט הלוי (סי' קצח על סעי'

ז' אות א ד"ה ושכ"ח).

-מסקנא דדינא-

העולה לדינא, חציצה שחייבים להסירה, די להורידה עד שכבר אין מקפידין עליה, ואין צריך להורידה לגמרי.

השח שיחת חולין, האם עובר בעשה דאורייתא

איחא ביומא [ל"ט ע"ב] ת"ר ודברת במם בם ולא בתפילה, ודברת במם בם בם יך רשות לדבר ולא בדברים אחרים (ופרש"י בם - בדברי תורה, ולא בדברים אחרים - שיחת הילדים וקלות ראש). ובי אחא אומר ודברת במם עשה אותן קבע ואל תעשם עראי. אמר רבא שיחת חולין עובר בעשה שנאמר ודברת במם בם ולא בדברים אחרים. אב אחא בר יעקב אמר עובר בלאו שנאמר כל הדברים יגיעם לא יוכל איש לדבר.

ובריף בברכות [פרק היה קורא] כתב וד"ל: גרסינן ביומא ודברת במם בם ולא בתפילה, ודברת במם בם בם יך רשות לדבר ולא בדברים אחרים, ודברת במם עשה אותן קבע. ע"כ. הנה סתם ולא פי' דברי הגמ'. ובר יונה שם פי' בם יך רשות לדבר ולא בדברים אחרים - כלומר אפי' בק"ש באלו יך רשות לדבר שהם מפני היראה ומפני הכבוד אבל בדברים אחרים אין לך להפסיק. ודברת במם עשה אותן קבע - שיהיו כן דברך בזה, וכן אמרו בירושלמי מכאן שהשח שיחת חולין עובר בעשה, ושיחת חולין מקרי כשמדבר בדברי הבאי אבל כשמדבר בעסקיו לצורך פרנסתו אע"פ שאינה שיחה של תורה מותר (ובמהר"ץ חיות [יומא שם] כתב שמדברי הר' יונה דהביא דבר זה בשם הירושלמי, מוכח דהך דעובר בעשה לא היה נתוב לפניו בבבלי).

אולם במוני המצוות (רמב"ם, רמ"ב, חינוך ועוד) לא מצינו שמנו מצווה זו בכלל מנין מצוות עשה. וצ"ב אמאי.

וברמב"ם בהלכותיו לא כתב כן אלא בדרך הנהגה, וד"ל בה"ל דעות [פ"ב ה"ד] לעולם ירבה אדם בשתיקה ולא ידבר אלא או בדבר חממה או בדברים שצריך להם לחיי גופו, אמרו על רב תלמיד רבינו הקדוש שיש שח שיחה בטלה כל ימיו, וזו היא שיחת רוב בני אדם, ואפי' דצרכי הגוף לא ירבה אדם דברים וכו'.

ובסמ"ג אע"פ שבמנין הלאין [ל"ת ג'] גבי לאו דפן יסורו מלבבך כל ימי חייך, הזכיר בתוך דבריו דברי רבא ביומא דנחש שיחת חולין עובר בעשה שנאמר ודברת במם בם ולא בדברים אחרים. מ"מ במנין המצוות עשה לא מצינו שמנה עשה זה בכלל מנין העשין.

והנה מצינו ברמב"ם בספר המצוות (פרש השמיני) שכתב לחלק בדברי התורה בין אזהרה לבין שילת החיוב, ובתוך דבריו שם כתב וד"ל: וכן אמרו ולא יהיה קקרח וכעדוה הוא שליח, ובאור החכמים שהוא השלילה ופירשו ענינו ואמרו שהוא יתעלה סיפר לנו שכל מי שיחלוק על הכהונה יעורר בה לא יחול בו מה שהגיע בקרח וכעדוה מן הבליעה והשפירה אבל אמנם יהיה ענין כדבר ה' ביד משה וכו', ואע"פ שמצאנו להם לשון אחר בגמ' נהדרין [ק"י ע"א] והוא אמרם ד"ל כל המחזיק במת' עובר בלא תעשה שנאמר ולא יהיה קקרח וכעדוה, וזה על צד האסמכתא, לא שיהיה פטירה דקרא בכוונה זו.

ומבואר בדבריו דאפשר דיתבין חז"ל בגמ' לשון "עובר בלא תעשה" ואין כוונתם דכן הוא פשט הקרא, אלא דאמרו כן בדרך אסמכתא. וא"כ י"ל דה"נ הכא ס"ל לראשונים דמ"ש רבא "עובר בעשה" אינו פשוט הקרא אלא אסמכתא בעלמא.

וגדולה מזאת מצאתי במאירי [יומא י"ט] שכתב וד"ל: לעולם יזהר אדם שלא להיות ביושבי קרנות ושלא לדבר בשיחה בטלה אלא כפי מה שייחיתו הצורך, דרך צנות אמרו השח שיחת חולין עובר בעשה. שנאמר [ובמה"ג מ"ח] ודברת במם בם ולא בדברים בטלים. וכיוצא מצאנו בחוות יאיר [סי' ק"ט] גבי הא דתנן [סנהדרין מ"ו ע"א] כל המלין את מתו עובר בלא תעשה, וד"ל: ולולי דמסתמינא פן אצא חוץ למרכו האמת הייתי אומר דמ"ש כל המלין את מתו עובר בלא תעשה, וד"ל עובר ממש כמו במלין התלוי ע"פ ב"ד, רק כתבו ר"ל דעובר בעירה שהיא לינת דלא תלין, ובגמ' מצינו טובא בכה"ג, השח שיחת חולין ראב"י עובר בלאו, וכן המונה לישראל, ותרווייהו ביומא, וכן הנהנה מצרי עין, והעולה מבבל לא"י, וכולם מדברי קבלה, ובמה"ג אמרו על המחזיק במחלוקת, וכל"כ הרמב"ם ע"ז שמש"ש שם עובר בלאו הוא רק אסמכתא בשרש השמיני מ"ד שורשים במנין המצוות, אף כי המב"ם חלק עליו, בחידושו הוכחתי שהדין אם הרמב"ם, ועל המשטה נקביו, וגם המה לא ר"ל דאיתן שיש בהם מעשה לוקין אם היו נזכרים בתורה, רק ד"ל כינונו בלשון זה הואיל

ביה"כ חניכי הישיבות רמות ב'

בשבח והודאה להשי"ת שהחיינו

וקיימנו והגיענו לזמן הזה

הננו להודיע על

הכנסת ספר תורה

לבית מדרשו

ביום שני י"ג אלול

תהלוכת הכנסת ספר התורה תצא

בשעה 17:30 מרחוב אבן שמואל

מבית הכנסת "רמתיים צופים" לעבר

ביה"כ"ס "מצפה אריה".

ובשעה 19:15 תמשך התהלוכה

ברוב פאר והדר לבית מדרשו

חרש המדבר ואינו שומע, האם חייב בתקיעת שופר.

א. מצות שופר. ב. מצות לתקוע או לשמוע קול שופר. ג. מצוה בו יותר מבשלוחו בתקיעת שופר.

א. מצות שופר

נצטוונו בתורה על מצות שופר ביום ראשון של תשרי שהוא ראש השנה, שנאמר (במדבר פכ"ט פס' א) "יום תרועה יהיה לכם". וכן הביא החינוך (מצוה תה) ושאר מוני המצות.

ויש לדון האם המצוה היא "לשמוע קול שופר" או "לתקוע בשופר". ואיכא נפ"מ בזה כגון בחרש שמדבר ואינו שומע, דאם נאמר שהמצוה היא התקיעה הרי הוא ג"כ חייב בה. וכן לענין מצוה בו יותר מבשלוחו שאם המצוה היא השמיעה אין בזה משום מצוה בו וכו', וכמו שיתבאר בס"ד.

ב. מצות לתקוע או לשמוע קול שופר

כתב מאידך מצניו בחינוך (מצוה תה) שכתב שנצטוונו לשמוע קול שופר. וכן הוא ביראים (מצוה ט"ט). משמע שהמצוה היא התקיעה ולא השמיעה. וכן משמע בר"מ (עשה נד), וכן מוכח בסמ"ק (מצוה צב). ועיין בר"ן (פסחים ד. ד"ה ותו). אולם הרא"ש (ר"ה פ"ד ס"י) כתב בשם ר"ת דיש לברך על תקיעת שופר משום דעשייתה היא "גמר מצותה". משמע מדבריו שהתקיעה אינה עיקר המצוה אלא חלק ממנה. ועיין בפר"ח (סי' תקפה אות ב) מה שכתב לבאר דעת ר"ת, ובאבני נזר (ח"ו"מ סי' כה) כתב שלפי ר"ת בעינין גם שמיעה כדמוכח בהא דתוקעה ועומד על שפת הבור ותקע לתוך הבור דלא יצא, ועיי' להלן.

מאידך מצניו בחינוך (מצוה תה) שכתב שנצטוונו לשמוע קול שופר. וכן נקט ברמב"ם בתשובותיו (פאה הדור סי' טא) שמצוה זו אינה התקיעה אלא בשמיעה סגי. וכן מבואר בדבריו בספר המצות (עשה קע) וביד החזקה (שופר פ"א ה"א הל' ג ופ"ג ה"י). וכ"כ הרא"ש (שם) בשם בה"ג דמברכים לשמוע קול שופר משום דבשמיעת קול שופר הוא יוצא ידי"ח. ועיין בתשב"ץ (ח"ב ענין קצ"א) שחרש שאינו שומע אע"פ שהוא מדבר אינו מוציא אחרים ידי"ח משום דמברכין על השמיעה וכיון דאינו שומע אינו מחויב בדבר. והביאו הב"י (סי' תקפט).

ובטור (סי' תקפה) הוכיח דבשמיעה תליא מילתא מדתן התוקע לתוך הבור לא יצא. אולם הרא"ם (חי' לסמי"ג שופר טו ע"ד מובא בבי"ש) כתב דהא אומר (שם) תמה דהא שר לא הונא לאו שני אלא לאותן העומדין על שפת הבור וכו' ואיכא למימר שאני העומדין על שפת הבור דלא תקעו, אבל היכא דתקע אפי' לא שמע יצא. ועיי' בב"י (שם) שדחה דבריו. והחמד משה (שם) תירץ דברי הרא"ם מקושית הב"י. ונקט שע"כ מי שמדבר ואינו שומע צריך לתקוע לצאת דעת הסוברים שהתקיעה היא עיקר המצוה, ותמה על הב"י הנ"ל שלא חשש על החולקים. ועיין עוד בברכ"י (סי' תקפה אות ה) ובעמק ברכה (פמנרצ'יק עמי עט שופר אות ב).

וכבר פסק השו"ע בסי' תקפ"ה (סע"ג) כדעת הראשונים שמברכים "לשמוע קול שופר". ובסימן תקפ"ט (סע"ג) פסק זכור, אפילו מדבר ואינו שומע, אינו מוציא דכיון דאינו שומע לאו בר חיובא הוא, ע"כ. ומבואר שהמצוה אינו אלא בשמיעה. ובשו"ת חת"ס (סי' טו ד"ה נמצא לפי"ז) כתב שכן דעת רוב הפוסקים.

אבל בעל הכפות תמרים (יום תרועה ר"ה כ"ט) הקשה על הא דאמרין (שם) דחש"ו אין מוציאין את הרבים ידי"ח מצות שופר, דבשלמא אם היה המצוה ברי"ה לתקוע בשופר ניהא אמאי חש"ו אין מוציאין משום דהם פטורים, אבל אם המצוה היא השמיעה אמאי לא מהני תקיעתם להוציא, ועיי' צ"ל המצוה היא גם התקיעה וגם השמיעה, אלא שעיקר המצוה היא השמיעה. אולם ברמב"ם הנ"ל מבואר דלא כדבריו. והוא ז"ל נתעורר לזה, ומי"מ נקט שבדבריו הם עיקר. ועיין במהר"ם אלשקר (סי' ח-ט) באורן, ובשו"ת בית יצחק (יו"ד סי' קמה אות ד).

וכדברי הכפות תמרים נקטו השאגת אריה (סי' ד"ה ואין לחלק), הבית שלמה (א"ח ח"א סי' יד ד"ה ד"ה והארק) והעמק ברכה (פמנרצ'יק עמי עט שופר אות ב). וכן משמע מלשון הריטב"א (ר"ה לד. ד"ה כתב הר"י) דשמיעתשכתב השופר היא "עיקר" המצוה. וכלשון זה כתב התרומת הדשן (ח"א סי' קמ). והפמ"ג (סי' תרצב א"א סי' קא) כתב שלכאורה תרווייהו בעינין. ועיי' בערוה"ש (סי' תקפט אות ד) שכתב דוודאי גם התקיעה עיקר המצוה וא"א לשמיעה בלא תקיעה, ועיי' דחה דברי הב"י (שם) דסי' דחרש המדבר ואינו שומע פטור מתק"ש. ועיין בהר צבי (מילי דברכות אות טו ד"ה עוד קשה).

אולם הישועות יעקב (סי' ס) כתב דהא דק"ל גבי חש"ו אין מוציאין את חביריהו בתקיעת שופר דכונת התורה היתה שישמעו כולם "קול תקיעה", ולזה צריכין לשמוע ממי שמחויב בדבר, וכשהתוקע מחויב בדבר ומשמיע קול שופר לאחרים הם יוצאין בשמיעתו ולא מתורת שליחות ועיי' אם התוקע ב"ח השומע ממנו יצא ידי"ח מצד השמיעה ששומע ממנו ולא מתורת שליחות כלל. והשפת אמת (ר"ה כ"ט) כתב שהמצוה אינו אלא לשמוע וצריכין לשמוע קול שופר שנעשה בו מצוה והיא תרועה שחייבה התורה, ואם היה התוקע מי שאינו ב"ח הוי כשומע קול קרן בעלמא.

וכן מוכח מסתימת המ"ב (רי"ש סי' תקפט) שהשמיעה היא המצוה ועיי' חרש שמדבר פטור ממצוה זו. וכן נקט החזו"א (סי' כט ס"ק ד) שאין בשופר מצוה בתקיעה ואין בשמיעה אלא בשמיעה וכו'. וכ"כ הבית שלמה. ובכ"ז (ח"ג סי' תתסז), בשם שו"ת חסד לאברהם (לאבד"ק מבוטשאטש). וכן משמע בצ"ח (ברכות כא: סד"ה בא"ד רי"ת). ועיין בחלקת יואב (ח"א סי' לג ד"ה ולפענ"ד) בהר צבי (ח"ב סי' קכב ד"ה עוד קשה, וח"א סי' לא) ובמקראי קדש (מ"מ נוראים סי' טו) מה שנוגע לכאן.

ג. מצוה בו יותר מבשלוחו בתקיעת שופר

ונפ"מ איכא ממחלוקת הנ"ל, לענין הא דאמר חז"ל (קדושין שם) "מצוה בו יותר מבשלוחו". ופירש רש"י (שם ד"ה מצוה בו) שדחי עסיק גופו במצוה מקבל שכר טפי"ו [ועיין עוד משי"כ בזה בגליון ע"י בס"ד]. דאם נאמר דהמצוה היא השמיעה, אף כשהתוקע, גם שמוטל עליו (היינו שמיעת התקיעות) עושה בעצמו ולא ע"י שליח, עיי' בפמ"ג (סי' תרצב א"א סי' קא) שכתב שיוצאים בכה"ג ע"י שומע כעונה או משום ששמע מה שחייב. אולם במרדכי (ר"ה סי' תשכ"א), ברדב"ז (ח"ג סי' תתסז), בפר"ח (סי' ס אות א), בצ"ח (ברכות כא: סד"ה בא"ד רי"ת) ובחתי"ס (א"ח סי' נה סד"ה ומאי) מבואר דמדין שומע כעונה איתנין עלה, וכ"כ באבנ"ז (ח"ו"מ סי' סה ד"ה א) דלפי הסוברים שהמצוה היא התקיעה צ"ל דהוי משום שומע כעונה, ועיי"ש (א"ח סי' תלא אות ג).

אבל אם נאמר שהתקיעה היא עכ"פ חלק מן המצוה, הרי נמצא מקיים מצותו ע"י שלוחו, ועדיף שיעשה בעצמו. ועיי' בספר שמירת השלשון (ח"ב פ"ל ד"ה ועתה) דהשמיעה פועלת על האדם לצאת בשמיעה כאילו הוא עושה בעצמו וראיה מקריאת מגילה ותקיעת שופר.

שו"מ במטה אפרים (סי' תקפה אות ז) דאין במצות שופר משום מצוה בו יותר מבשלוחו כי עיקר המצוה בשמיעת התקיעה ואין חילוק בין שומע תקיעת עצמו או תקיעת אחר.

אלא דלפי הסוברים דאף בהכשר מצוה נאמר מצוה בו יותר מבשלוחו (עיי' בזה בגליון ע"ג), אף אם נאמר דמצות שופר היא השמיעה אכתי י"ל דאיכא משום מצוה בו יותר מבשלוחו. מיהו מי שמשלם עבור מקומו לר"ה בבית הכנסת במקובל בהרבה מקומות, כיון שהכסף מיועד נמי עבור הבעל תוקע יש לזרף דעת הישגה משה (סוף פ"י עקב בדרוש על הפטרה) המובא בדרכ"ת (יו"ד סי' כה ס"ק סא) הסובר דבעושה מצוה ע"י שליח "בשכר" לא הוי מצוה בו וכו' רק הוי ממש כעושה מעצמו במה שמבזבז ממנו ליתן לשליח משום דהוי כמו טירחא דגופא.

מסקנה דינא

העולה לדינא, א' מצוה מה"ת לשמוע קול שופר, וי"א שהתקיעה היא גם חלק מחיוב המצוה, והעיקר כדעה הראשונה (ומי"מ גם לדעתם צריך בעל תוקע שהוא בר חיובא). ב' חרש שאינו שומע ואינו מדבר פטור מתקיעת שופר וע"כ אינו מוציא רבים ידי"ח. ג' חרש המדבר ואינו שומע י"א שחייב במצוה ועל כן לתקוע בעצמו, וי"א שהוא פטור לגמרי, וכן עיקר, ומי"מ אם יכול לתקוע בעצמו יש מקום לחוש לחממירם. ד' כיון שלהלכה עיקר המצוה היא ע"י שמיעה, על כן אין בה משום מצוה בו יותר מבשלוחו.

לע"ג	העלות לתורה בעילום שם
ר' מרדכי מנחם מנדל בן אברהם יעקב ז"ל	הלצחת התורם ומשפחתו
הערות בטל' 02 571-3932 - בין השעות 19:45-20:15	

דאזרהה דהם מאבזירה דל"ת הוא, רק שבמשנה לא מצניו ככה"ג וכו'.

והנה מפשטות דברי הגמ' משמע דאיסורא עכ"פ איכא, אולם מדברי הרמב"ם דאף דעות הל"ל נראה דאלא איסורא ליכא ואינו אלא הנהגה טובא, וכן נראה מדברי המאירי הל"ל.

אולם בסמ"ג (ל"ת ג') העתיק דברי הגמ' ביומא הדשא שיחת חולין עובר בעשה. ובהנהגות מיימנות [קושטנטינא - הל' ת"ת פ"ג ה"א] כתב שממיה דהסמ"ג דאסור לרב דברים בטלים.

והביא דבריהם הדרכי משה (ו"ד הל' ת"ת סי' רמ"ו אות ט'), ואף הביאם להל' בהנהגותיו לשריע [שם] דאסור לדבר בשיחת חולין.

וכיוצ"ב כתב בשריע הרב (פ"ג מהל' ת"ת ה"ו וה"ז) דגם המתפרנס ממעשה ידיו ואפי' תורתו עראי בקביעות עתים לתורה לא הותר לו מן התורה אלא לעסוק בעסקיו שהם צרכי פרנסתו ומשא ומתן, ממה שאמרה תורה ואתפת דנקן, אבל לא בדברים בטלים לגמרי בין לרב בין לשמוע וכו'.

וברמ"א הל"ל צ"ן בדבריו לא"ח סי' ש"ז סט"ז, דשם כתב המהר"א דאסור לקרות בשבת מליצות ומשלים של שיחת חולין קול ספרי מלחמות, ואף בחול אסור לקרות מושב לצים, וכתב שם המה"א דהא דאסור לקרות בשיחת חולין וספרי מלחמות (משום איסור שבת ומשום מושב לצים) היינו דוקא אם כתובים בלשון לע"ז אבל בלשון הקודש שרי. היינו משום דבלשון עצמו יש בו קדושה ולמדו ממנו דברי תורה. איבאר דעיינין ב"מט"ב" שם [ס"ק ס"ד] הדרכה חולקים ע"ז ואוסרים דס"ל דאין חילוק בין לשון לע"ז ללשון הקודש.

אולם אכתי יל"ע מדברי המחבר (א"ח ריש סי' ש"ז) דכתב דאסור להרבות בשבת בשיחת דברים בטלים, ומשמע דאינו אסור אלא מחמת איסור שבת אבל בל"א"ה שרי, ואף בשבת לא אסור אלא להרבות.

ובאמת במור קנאניע [שם] כתב להעיר על דברי המחבר הל"ל וז"ל: אין לשון זה מדויק דמאי קמ"ל בשבת, ומאי אריא להרבות, וכי מי תהי למעט גם בחול, הרי עובר בעשה ול"ת (ויומא י"ט ע"ב) ולא מצינו שנתנו ר"ל שיעור לית דברים בטלים, אלא אפי' כל שנתן אסורים לעולם, לומר בשבת שצריך לנהוג בו קדושה יתרה. אלא ר"ל דברי הרשות המתורים ימעט בשבת ויקצר בהם בכל האפשר.

אולם בסמ"ב (שם ס"ק ב') כתב דדברים בטלים היינו שאין בהם זכר לעשיית מלאכה ולעסקים כלל וגם אין בהם דברי נגאי וקלות ראש דאל"ה אפי' מעט אסור. ומשמע דדוקא דברי נגאי וקלות ראש אסור אפי' בחול אבל לא סתם דברים בטלים. וכן מבואר בדבריו שם בס"ק ז' דדיבור דברים בטלים בחול אינו אסור אלא דאינו להמעט מ"כ.

ואולי היה לשיטתו (בא"ח סי' ק"ו סס"ק א') דכתב דהשם שיחת חולין עובר בעשה, פ"י דבר נגאי וקלות ראש, שנאמר ודברת עם ולא בדברים בטלים, ולא הבא מכלל עשה עשה. והיינו דס"ל דשיחת חולין דאמרינן בנ"מ היינו דוקא דברי נגאי וקלות ראש, ולא סתם דברים בטלים. וכדמבואר בשו"ת ביומא הל' (וכיוצ"ב כתב הרש"י בסוכה כ"א ע"א גבי מאי דקאמר רבי אליעזר דלא שח שיחת חולין ופי' דהיינו דברי הנאי ושוקן). וכמו שכתב המג"ב (שם ס"ק ב').

וכן משמעות דברי הרמ"א בריש סי' ש"ז דכתב דב"א שספיר שמותיו ודברי חידושים הוא עונג להם מותר לספרם בשבת כמו בחול. ומבואר דבחול שרי לשוח בהם, ולא אסור משום שיחת חולין. ועיינין עוד בא"ח בפתיחה ענין י"ב באר מ"מ חיים ס"ק ז"ד (ומשמע התם דע"כ"פ בדברי נגאי וקלות ראש עובר על עשה דאורייתא, ויש להעיר דלא מינוי ממוני המצוות דמנו עשה זה בכלל מנין הענין וכ"ל). ובשר"ת שלמת חיים סי' תק"א.

[נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

פניני מוסר

דרכים לניצול ימי הרצון של אלול

"ימי הרצון של אלול" הנם ימים שבהם השל"ת מתקרב אלינו ונותן לנו סינוע להחזיק אלו יומי יותר מבשאר ימות השנה, כמו שאמרו רמז בפסוק "אני לרוד ורודו לי" ראשי תבות אלול, היינו שבמים אלו אנו קרובים להש"ת "דוד" - והוא מתקרב אלינו... ההתקרבות בינינו לבין השל"ת אי אפשר שתהיה מצדו ית' בלבד, כי ההתקרבות צריכה להיות הדדית ומשותפת לשני הצדדים...

כח ההרגל, טומאת העברות המטמטמת את הלב, וקשיות עורף הנובעת מהם, מקשים מאד את החזרה בתשובה, ומעכבים את ההתקרבות להש"ת הנצרכת לנו ל"כ בחודש אלול...

הדרך לשבירת ההרגל הוא, ע"י שאדם יזעזע ויעורר את עצמו בהתעוררות גדולה מאד - כמו שהודר להעיר אדם הישן שינה עמוקה היא ע"י טלטולו וצנינוו בחוקה - וזאת ע"י התעמקות בלימוד המוסר ובצנינוו שיבדו בו את ההתעוררות... העצה למחלת טמטום הלב, לשפוך שיה לפניו ית' יסירי הטמטום כדי שנוכל להתקרב אליו ית'.

לימוד המוסר ותפילה הם עצות לתיקון פנימיות האדם, אך גם בעבודת האלול חל הכלל שנתנועת האברים החיצוניים מעוררת את הפנימיים, והדרך החיצונית היא על ידי שינוי ההגלים! להתחזק בריבוי מעשים טובים ובדקדוקי מצוות, ואפילו שאינו נזהר בהם תמיד... מכיון ששינוי המעשים והיצאה מהגשרה מעוררים ומזקקים את האדם ומשפיעים על פנימיותו להתקרב אל השל"ת ולשוח אלו בתשובה. **עצם השינוי מהתרגלים הקבועים - אפילו אם זה רק בחומרות מסוימות ולו באופן זמני בלבד - מוציא את האדם משלטון ההרגל, ומרבה את קשיות ערפו.** כיון שהשינוי מעמיד אותו במצב חדש שאינו משובעבד לכח ההרגל, או אז קל יותר לחזור בתשובה מדרכיו הרעים שהורגל בהם" (פמ"ת חיים ע"ג - נח).

נעוך ע"י מחבר קונטרס "עבודת חודש אלול ימי הסליחות" מסדרת "עבודת המועדים"